

A mezőgazdasági biológiai sokféleség kihívásai és a Közös Agrárpolitika erre adott válaszai

TÓTH PÉTER

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Élőhelyfejlesztés és élőhelyvédelem a mezőgazdasági területeken – fókuszban a gyepes élőhelyek - Csákvár, 2023. június 22.

Munkánkat „A túzok határon átnyúló védelme Közép-Európában (LIFE15 NAT/AT/000834)” projekt támogatja.

A mezőgazdasági biodiverzitás változása és lehetséges okai

- Európa-szerte csökkenő biodiverzitás trendek (FBI, rovarállományok csökkenése)
- Repülő rovar-biomassza 76 %-kal csökkent¹
- Csökkenő haza madárpopulációk (hosszú távú vonuló, mg-i élőhelyhez kötődő fajok veszélyben, eltűnő fajok?)

Lehetséges okok:

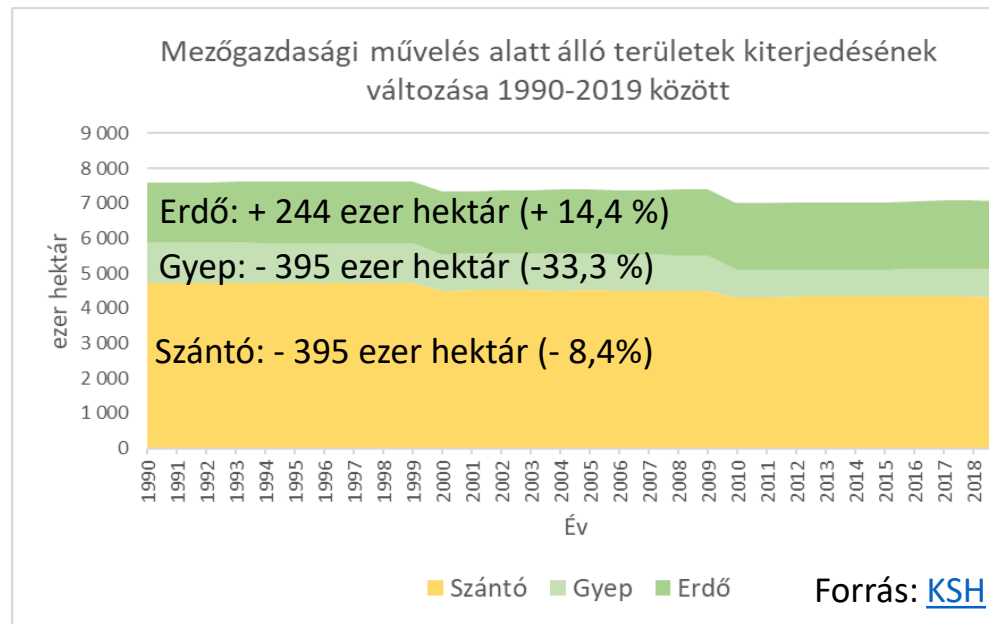
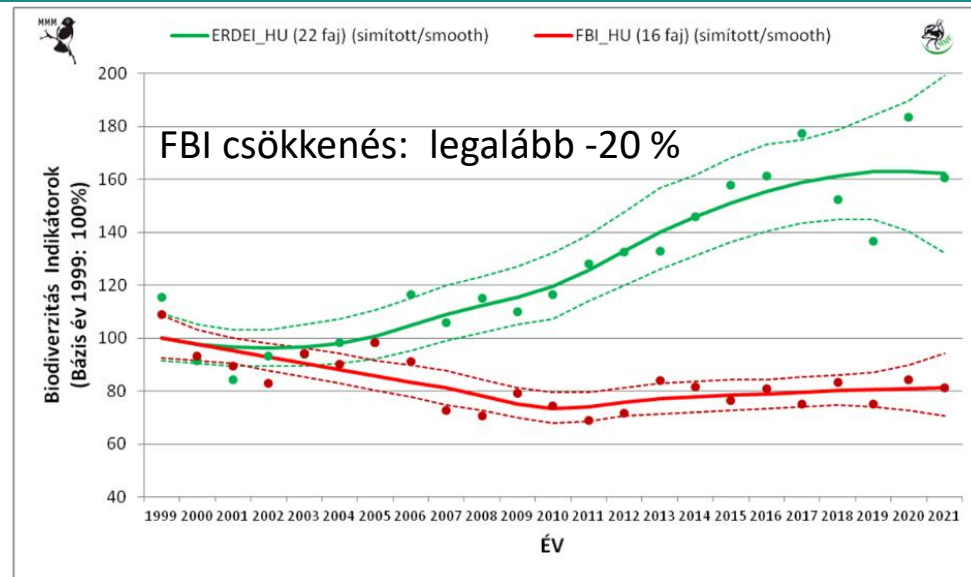
Élőhelyvesztés: termőterület 8-900 ezer hektárral (!) csökkent (beépítések, erdőstelepítés, tájleptékű változások)

Mezőgazdasági intenzifikáció erősödése:

- növekvő mezőgazdasági input, növényvédőszer használat (**2,7-szeres növekedés 2000 óta**)
- Technológia hatékonyságnövekedése (pl. betakarítás sebessége, fóliás bálázás)
- Nehezen tetten érhető hatások (Ivermectin vs. talajbiodiverzitás)

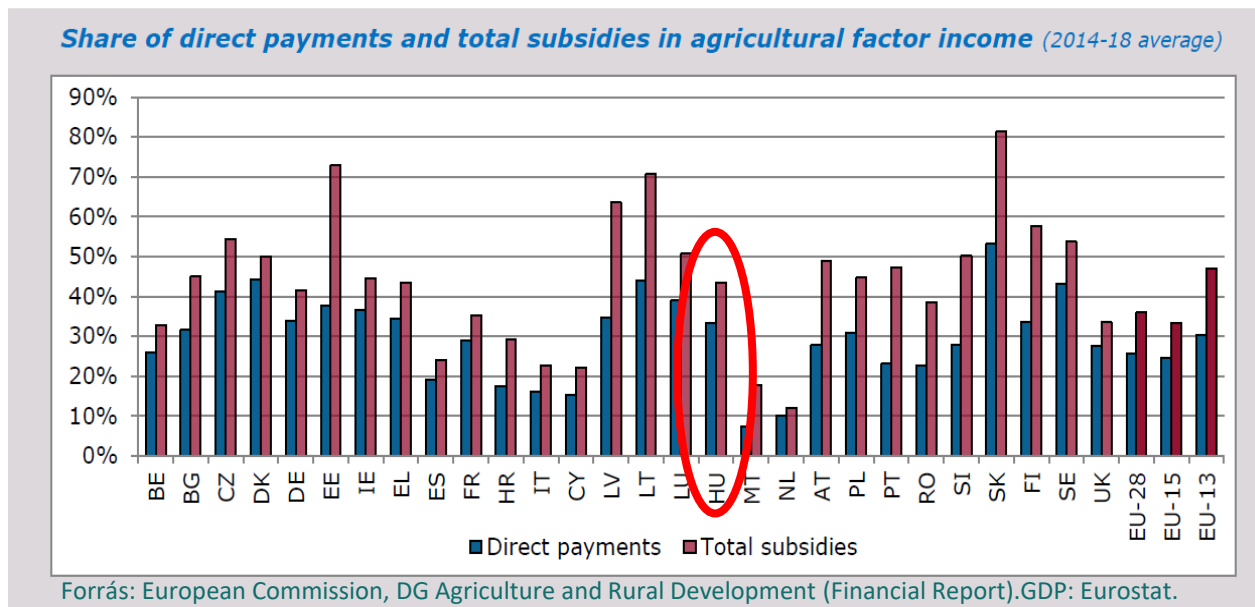
Szegély-élőhelyek eltűnése: növekvő táblaméretetek, MG ökológiai hálózat területe csökken (-16%)³

Gyepes élőhelyek: természetvédelmi helyzetük kedvezőtlen

A KAP hatása a mezőgazdasági földhasználatra

- A mezőgazdasági területek szinte teljes egészében érintettek a KAP támogatási szabály- és eszközrendszer által (kb. 5 M hektár mezőgazdasági terület)
- Az EU Többéves Pénzügyi Keretének több, mint 30 %-a a KAP költségvetése
- A mezőgazdasági termelők bevételeinek jelentős arányát képezi a támogatás
- A korábbi támogatási ciklusok értékelése alapján alátámasztott közvetlen pozitív hatások és feltételezett közvetett negatív hatások
- Nincs más jelentős finanszírozási eszköz

A KAP Stratégiai Terv környezeti teljesítménye meghatározó az agrár-környezet jövőbeli állapotát illetően

A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai az élőhelyek és fajok megőrzésére – I.

1. Az agro-ökológiai területek

A fennmaradt ökológiai hálózat fontos védelmi intézkedése: élőhelyfoltok fennmaradása, időszakos felszíni vizek megőrzése 100.000 hektáron (HMT 2 %-a)

- Kiemelt jelentőségű a kezelési előírások megfogalmazása (pl. inváziós növények terjedésének megakadályozása)

2. A feltételelesség szabályrendszere – garancia az élőhelyek leromlása ellen

- KAP ST egyik legmarkánsabb környezeti előrelépése (zöldítés egyes elemei kötelezővé váltak, a teljesítés feltételei szigorúbbak lettek – földhasználat)
- Szinte a teljes hazai mg-i területet érinti!

Várható hatásai:

- változatosabb vetésszerkezet (kisebb táblaméret, több szegély, növekvő mozaikosság);
- táji elemek eróziója lassul;
- potenciálisan új nem termelő területek jöhetnek létre;
- felszíni vizek megőrzésében érdekeltté válhat a gazdálkodó (táji elemként elszámolható);
- **Gyepterületek országos arányának megőrzése, érzékeny gyepek védelme (N2000)**

Indokolt lenne a gyepterületek teljes védelme (kiterjedésük felére csökkent) és a vizes élőhelyekre vonatkozó előírások mihamarabb történő bevezetése

A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai az élőhelyek és fajok megőrzésére – II.

3. Az agro-ökológiai program

A KAP ST legjelentősebb újítása

Várhatóan nagy kiterjedésű területet érint (kb. a HMT 50 %-a)

Várható potenciális hatásai (a mezőgazdasági termelők választásai függvényében):

1. Vetésszerkezet további változása (HMKÁ+)
2. Ökológiai jelentőségű területek kiterjedésének növekedése (HMKÁ+)
3. Téli talajtakarás biztosítása, tarlók fennhagyása (átvonuló/áttelelő madárállományok, vadlúd-daru)
4. Táblaméret csökkenés (több szegély, növekvő mozaikosság)
5. Növényvédőszeres használatának változása (méhkímélő technológiák)
6. **Gyep megőrzése és a kaszálási károk potenciális csökkentése**

Hatása függ a mezőgazdasági termelők választásaitól (nyerő kombinációk?)

Indokolt volna a szerény környezeti hatással jellemezhető – inputanyagokkal teljesíthető - gyakorlatok felülvizsgálata – **közvetett hatások?**

További gyakorlatok beemelése a Natura 2000 gyep megőrzésének érdekében

Minimális tarlómagasság (10 cm) és szársértő kaszák használatának tilalma indokolt lehet

A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai az élőhelyek és fajok megőrzésére III.

4. Az agro-ökológiai nem termelő beruházások

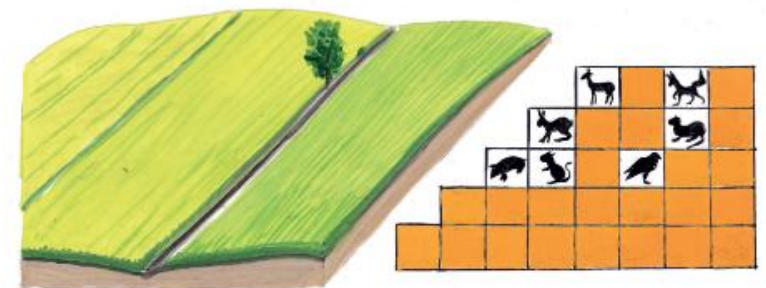
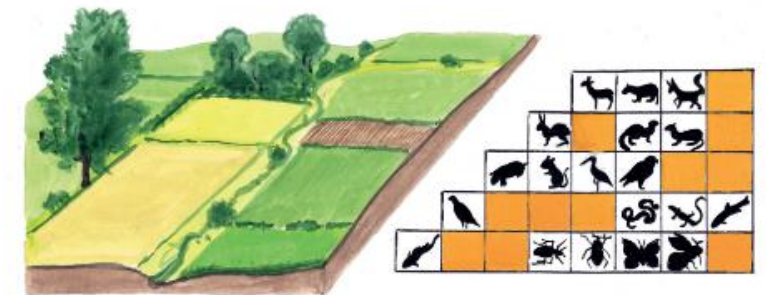
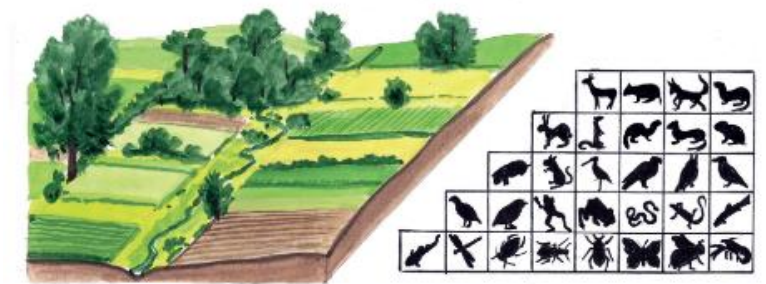
- Élőhelyfejlesztés szempontjából kiemelt fontosságú intézkedések (évelő növénykultúrák és gyep telepítése, cserjesávok, vízvisszatartás)
- Végrehajtási és pénzügyi buktatók miatt korábban sikertelen előzmények
- Újragondolt támogatási szerkezet (telepítés és fenntartás) és támogatási összegek (akár 1000 EUR/ha)
- Szerény térbeli kiterjedés várható

Várható potenciális hatásai:

- Az ökológiai hálózat elemeinek visszaállítása
- Vízvisszatartás elősegítése

Mielőbbi meghirdetés lenne indokolt.

Hatásai a gazdálkodók vállalásaitól függenek.

A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai az élőhelyek és fajok megőrzésére IV.

5. Natura 2000 kompenzációs kifizetések

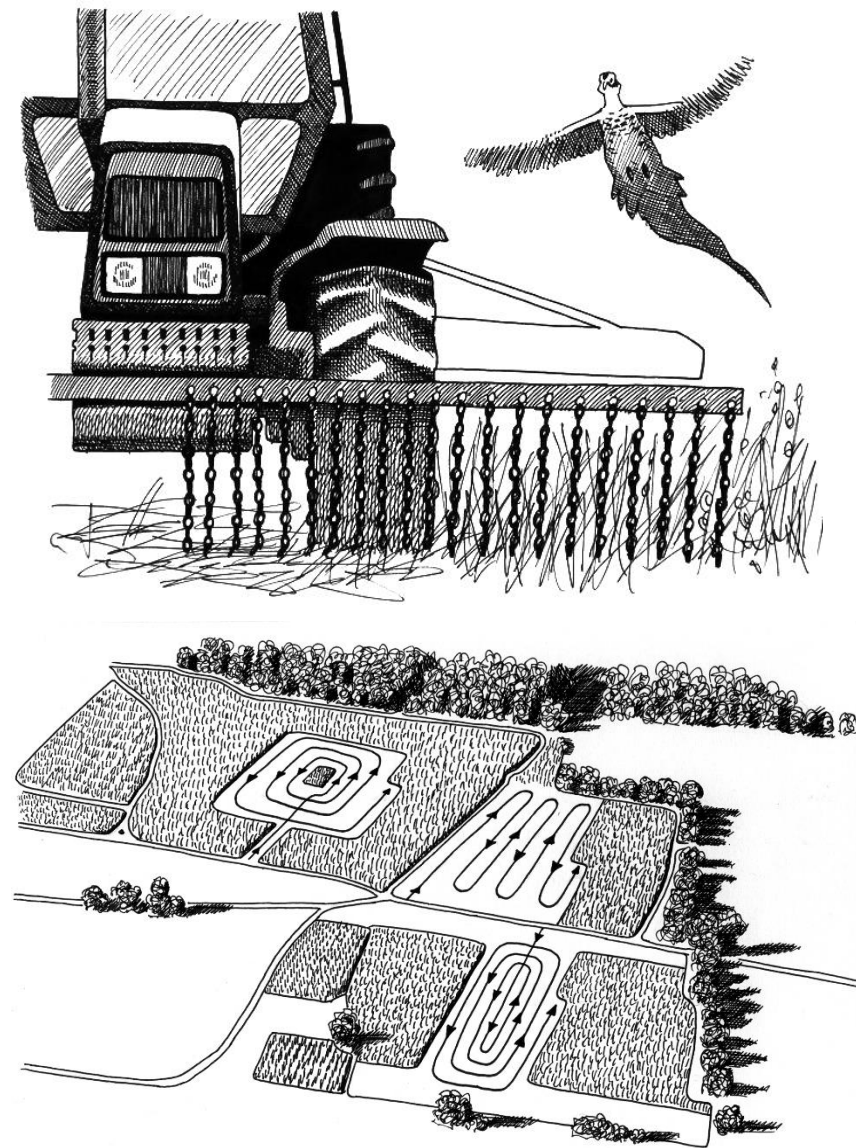
Gyepterületeken igazolt hatás a biodiverzitás megőrzésében

A kedvező hatás okai:

- Gyepterületek megőrzése (275/2004. Korm. rend.)
- Madárbarát kaszálási módok alkalmazása (kiszorító kaszálás, vadriasztó lánc használata)
- 5-10 % kaszolatlan sáv fennhagyása
- Vízmegőrzés
- Extenzív gyepgazdálkodás garantálása (öntözés, tápanyagutánpótlás)

A KAP ST tartalmazza a Natura 2000 szántóterületek kompenzációjának lehetőségét

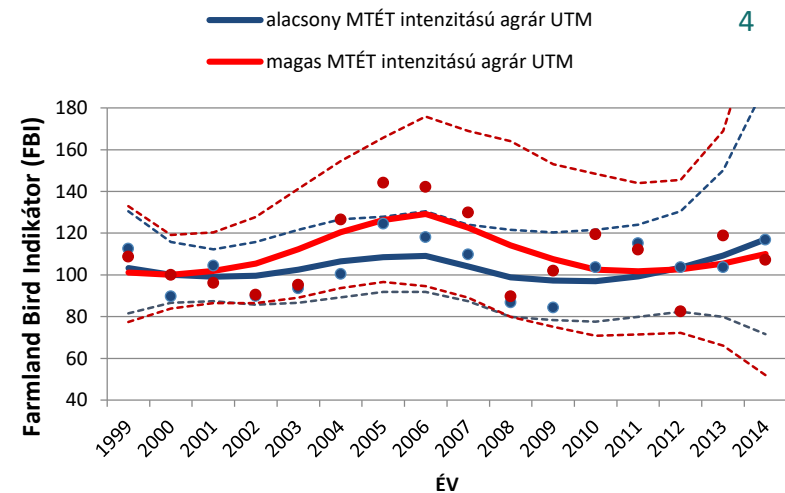
- A Natura 2000 szántóterületek földhasználatának mielőbbi szabályozása indokolt (AB határozat) és kedvező változásokat hozhat élőhelyi szempontból
- VKI kompenzációs kifizetés bevezetése továbbra is várat magára

A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai az élőhelyek és fajok megőrzésére V.

Agrár-környezetgazdálkodási intézkedések

- A célzott intézkedések (Magas Természeti Értékű Területek előírás csoportjai – **túzok-**, kék vércse, madár- és nappali lepkevédelmi) hatásosak az élőhelyek és a fajok megőrzése szempontjából
- A horizontális előírás csoportok választható előírásai hasznos élőhelyfejlesztési lehetőséget teremtenek és sokan igénylik őket
- A mg-i terület jelentős részét érintik a támogatások (1,1 M hektár)
- Értékes, hosszú távú támogatási lehetőség (egyes területek 20 éve a programban)
- Példaértékű végrehajtási együttműködés (NPI-MÁK)
- Fontos a KAP ST ideje alatt a támogatás szintjének fenntartása
- Gyepok védelme: N2000+ kései kaszálás, magasabb arányú kaszátlan területek, belvizek megőrzése
- Új, specifikus intézkedések bevezetése indokolt:
  - 1. emelt szintű tűzokvédelmi,
  - 2. gyeprezervátum,
  - 3. vízmegőrzést szolgáló eredményalapú
  - 4. vadlúd és daruvédelmi előírás csoportok

A biodiversitás csökkenés csak a fókuszált (MTÉT) AKG intézkedésekkel lassítható

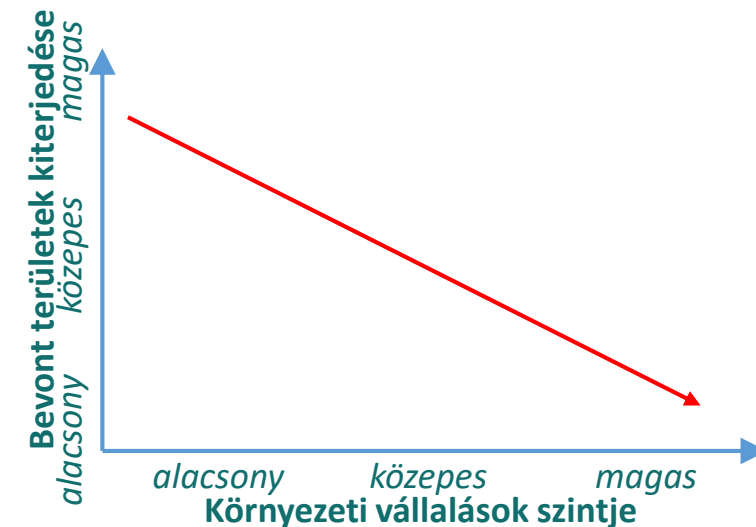
A KAP ST zöld felépítményének várható hatásai - összefoglalás

KAP ST beavatkozás	Becsült (!) érintett terület (ha)	Potenciális biodiverzitásra gyakorolt hatás jellemzése	Önkéntesség
Agro-ökológiai területek	100.000	Eszköz a további élőhelyvesztés ellen, időszakos felszíni vizek megőrzése	Igen
Feltételelesség	5.000.000	Garancia az általános élőhelyi leromlás ellen	Nem
Agro-ökológiai program	2.500.000	Esély az intenzívebb művelés terjedésének lassulására + tájképi elemek védelme	Igen
Agro-ökológiai nem termelő beruházások	15.000	Élőhelyfejlesztési lehetőség – új élőhelyek létrehozása, vízvisszatartás	Igen
Natura 2000 kompenzáció	300.000 (+ 300.000 ?)	Természetes élőhelyek megőrzésének záloga	Igen
Agrár-környezetgazdálkodási kifizetések	1.100.000	Természetközeli élőhelykezelés és közvetlen gazdálkodási károk elkerülése	Igen

A KAP Stratégiai Terv összesített megítélése a biodiverzitás megőrzése szempontjából

- A KAP ST terv – a megfelelő végrehajtást feltételezve - magasabb szintű környezeti teljesítménnyel kecsegtet, mint az elődjei
- A zöld felépítmény (feltételelesség kötelező előírásai!) növekvő szintű környezeti garanciákat teremt
- A biodiverzitás védelmét elősegítő támogatási lehetőségek széles köre elérhető a KAP ST keretében
- A hatások alakulása függ a mezőgazdasági termelők döntéseitől a kifizetések önkéntes jellege miatt
- Az emelkedő környezeti kockázatok határozottabb fellépést igényelnének a gazdaságos művelésre nem alkalmas területek szabályozása tekintetében
- Új és innovatív együttműködések segíthetik a környezeti célok érvényre jutását (NAK AÖP zöld kiajánlás – esély pl. a restaurációs célterületek becsatornázására)
- Kiterjedt értékelési és monitoring tevékenység kíséri a KAP ST-t melynek különös jelentősége lehet a végrehajtás alakítása tekintetében (pl. 2023. évi AÖP igénylések értékelése)
- A **NAK zöld támogató egység** kiemelt jelentőséggel bír az önkéntes vállalatok kiterjesztése miatt

A teljes ciklusra vetített potenciális környezeti hatás – és így a KAP ST biodiverzitás célokhoz való hozzájárulása a következő hónapokban dől el

Köszönöm a figyelmet!

toth.peter@mme.hu

Hivatkozások:

1.: Hallmann, C. A. et al. (2017): More than 75 percent decline over 27 years in total flying insect biomass in protected areas. PLoS ONE 12(10): e0185809.

2.: Szép T., Csörgő T., Halmos G., Lovászi P., Nagy K. Schmidt A. (eds) 2021. Magyarország madáratlasza – Bird Atlas of Hungary, Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, 799 p., 2021 (<https://www.mme.hu/madaratlasz>)

3.: Tóth, P., Skutai, J., Králl, A., Podmaniczky, L.: A Vidékfejlesztési Program tematikus értékelése: A biodiverzitás változása

4.: Szép, T., Nagy, K., Nagy, Zs., Tóth, P. (2016): Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (2007-2013) utólagos (ex-post) értékelése. A biológiai sokféleségre gyakorolt hatások összefoglalása.

Garfikák: Kókay Sz. és Zsoldos M.

